

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

سال سوم، شماره پیاپی، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۳

تاریخ دریافت: ۹۲/۷/۴ تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۲۸

صص ۱۱۷-۱۳۶

بررسی و تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه کارکنان استانداری استان گلستان)

تورج حسن‌زاده ثمرین، استادیار گروه مدیریت دانشگاه پیام نور مرکز رشت*

مهناز همتی گیلانی، استادیار گروه مدیریت دانشگاه پیام نور مرکز رشت

منیره مسعودی گزی، دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه پیام نور مرکز رشت

چکیده

مقاله حاضر با عنایت به نقش قابل توجه سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن در ایجاد احساس امنیت اجتماعی، درصدد است به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی با میزان احساس امنیت اجتماعی در بین کارکنان استانداری استان گلستان بپردازد. در این پژوهش که به روش پیمایشی انجام شده است، ۲۶۸ نفر از کارکنان استانداری با استفاده از شیوه نمونه‌برداری تصادفی طبقه‌ای متناسب انتخاب و با کمک ابزار پرسشنامه مطالعه شده‌اند. احساس امنیت اجتماعی در سه بعد نظم اجتماعی، انسجام اجتماعی و امنیت هویت و سرمایه اجتماعی در سه بعد اصلی اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و حکایات و کدهای مشترک سنجیده شده‌اند. اعتبار ابزار به شیوه محتوایی محرز شده است و بالا بودن ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرها، گویای مطلوبیت پایایی ابزار پژوهش است. یافته‌های تحقیق حکایت از رابطه مستقیم و معنی‌دار سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن با احساس امنیت اجتماعی دارد و ضرورت بسترسازی برای ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی آحاد جامعه را آشکار می‌سازد.
واژه‌های کلیدی: امنیت اجتماعی استان گلستان، سرمایه اجتماعی، بعد ساختاری، بعد شناختی، بعد ارتباطی.

مقدمه

۱۳۸۱:۴۹). سرمایه اجتماعی یکی از عواملی است که نقش بسیار مهمتری از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع داشته؛ به طوری که بدون آن پیمودن مسیر توسعه فرهنگی، اقتصادی و امنیتی دشوار و یا غیرممکن است. سرمایه اجتماعی را در حکم ملات و سیمانی دانسته‌اند که اجزا و بخش‌های مختلف جامعه را به یکدیگر پیوند می‌دهد و یا آن را، به مثابه روغنی دانسته‌اند که موجب روانی گردش امور اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی یک جامعه می‌شود که فقدان آن، حیات اجتماعی را سخت، شکننده، کم دوام و پرهزینه خواهد کرد (غفاری، ۱۳۹۰:۳۷۱).

بیان مسأله

احساس امنیت، فرایند روانی - اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثر افراد جامعه براساس نیازها، علایق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸:۳۲). نکته‌ای که باید به آن توجه شود، نقش و اهمیت وجود احساس امنیت در بین افراد جامعه در بعد ذهنی در کنار وجود امنیت در بعد عینی است و به همین علت، برخی از کارشناسان احساس امنیت را مقدم بر وجود عینی امنیت معرفی می‌کنند (کرامتی، ۱۳۸۵:۱۵۱). می‌توان مفهوم «امنیت» را به مصونیت از تعرض و تصرف اجباری، بدون رضایت و در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و در کل، هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد، تعریف کرد (جونز، ۱۹۹۹: ۱۰۲-۱۰۴). امنیت اجتماعی یکی از مؤلفه‌های اصلی امنیت ملی را تشکیل می‌دهد. این مفهوم در ذیل موضوع امنیت ملی قرار دارد و بیانگر پیوند و ارتباط نزدیک میان دولت و جامعه است و هدف آن، حفظ ارزش‌های دیرپای اجتماعی است که گروه‌های مختلف در جامعه متولی

امنیت از نیازها و ضرورت‌های پایه‌ای فرد و جامعه تلقی می‌شود که فقدان و یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی به دنبال دارد (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳:۳۲)؛ انسان مدنی برای زندگی در جمع و دستیابی به مراتب بالای رشد نیازمند امنیت و آرامش خاطری است که با رشد و نمو جرایم و انحرافات اجتماعی، زمینه‌های ناامنی در سطح جامعه بیشترین دلهره را ایجاد می‌کند (ساروخانی و هاشم‌نژاد، ۱۳۹۰:۸۲). معمولاً موضوع عادی هنگامی امنیتی دیده می‌شود که یک یا چند مؤلفه از ارزش‌های اساسی در معرض تهدید یا آسیب‌پذیری قرار گرفته باشد. از این‌رو، موضوع امنیت اجتماعی ارزش‌های اساسی را که عبارتند از: انسجام اجتماعی، تمامیت ارضی و حاکمیت سیاسی به مخاطره می‌افکند؛ ارزش‌هایی از اهمیتی فراگیر و مداوم برخوردار است.

مدت زیادی از معرفی سرمایه اجتماعی در جهان نمی‌گذرد، اما این مفهوم به سرعت در تمام محافل دانشگاهی دنیا نفوذ کرده است، زیرا سرمایه اجتماعی به عنوان مفهومی جدید، دامنه کاربرد و پژوهش بالقوه گسترده‌ای دارد و در رشته‌های علوم اجتماعی، همچون: جامعه‌شناسی، اقتصاد و تاریخ مطرح شده است. به اختصار می‌توان گفت اگر سرمایه فیزیکی، چیزی است که در ساختمان، زمین یا تجهیزات مولد وجود دارد، سرمایه اجتماعی، چیزی است که در روابط یا شبکه‌های خود با دیگران داریم، مانند: اعتماد، اعتقاد، باورها، هنجارها و...؛ با این تفاوت که مالکیت سرمایه اجتماعی جمعی است و بهره‌برداری از آن حتی ممکن است به افزایش آن بینجامد (تاجبخش، ۱۳۸۵:۲۸). سرمایه اجتماعی و نمود آن در ارتباط با مقولاتی، نظیر: پیشگیری و کاهش جرایم، خشونت و تضاد در یک جامعه، خودکشی، اختلاس و بسیاری از معضلات اجتماعی نشان از رابطه تنگاتنگ مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با فضا سازی امنیت اجتماعی در جامعه دارد (بهزاد،

آمده، برخوردار می‌شوند. سرمایه اجتماعی ما را قادر می‌سازد ارزش ایجاد کنیم، کارها را انجام دهیم، به اهدافمان دست یابیم، مأموریت‌هایمان را در زندگی به اتمام برسانیم و به سهم خویش به دنیایی یاری رسانیم که در آن زندگی می‌کنیم (حسینی، ۱۳۸۹: ۸۴). پاتنام^۲ سرمایه اجتماعی را به عنوان مجموعه‌ای از مفاهیمی چون اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع شده و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد (پاتنام، ۱۹۹۵: ۶۷). فوکویاما^۳ سرمایه اجتماعی را توانایی افراد برای کارکردن با یکدیگر در گروه‌ها و سازمان‌ها به منظور تحقق اهداف مشترک می‌داند (فوکویاما، ۱۹۹۵: ۱۰). سرمایه اجتماعی مجموعه منابع بالقوه و بالفعل است که با عضویت در شبکه‌های اجتماعی کنشگران و سازمان‌ها به وجود می‌آید (ترنر، ۲۰۰۳: ۴). نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت اجتماعی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرایم اجتماعی و به تبع و در کنار آن از جهت زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تأثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۹).

سؤال‌های پژوهش

- ۱- سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان به چه میزان است؟
- ۲- آیا بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان رابطه معناداری وجود دارد؟
- ۳- آیا بین بعد شناختی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان رابطه معناداری وجود دارد؟

آن هستند. گروه‌های مذهبی، جنسی، نژادی، سنی، قومی و ملی در زمره گروه‌های اجتماعی هستند و به جهت ارائه الگوهای خاص رفتاری، نقش بسزایی در تأمین امنیت ایفا می‌کنند. بدین ترتیب، اصل محوری امنیت اجتماعی معطوف به حفظ و بقای ویژگی‌های بنیادین و اساسی گروه‌های اجتماعی است که با عنوان هویت از آن یاد می‌شود. در نتیجه امنیت اجتماعی با به رسمیت شناختن واحدهای اجتماعی گوناگون که متولی سامان بخشی به هویت افراد هستند، فضای پذیرش گروه‌های مختلف اجتماعی را فراهم نموده، فعالیت آنان را در عرصه‌های گوناگون به رسمیت می‌شناسد (قادری و محمدزاده، ۱۳۸۸: ۸-۹).

سرمایه اجتماعی به علت توانایی در توضیح بسیاری از پدیده‌های جامعه مدرن، توانسته است جایگاه مهمی را در ادبیات علمی جهان به دست آورد. در اکثر رشته‌های علوم اجتماعی به نوعی از این مفهوم استفاده می‌شود و به یک مفهوم بین رشته‌ای تبدیل شده است. ویژگی ذاتی سرمایه اجتماعی این است که در روابط اجتماعی شکل می‌گیرد. به تعبیر پورترز^۱ سرمایه اجتماعی در درون ساختار روابط افراد یافت می‌شود. برای برخورداری از سرمایه اجتماعی فرد باید با دیگران رابطه داشته باشد (موسوی، ۱۳۸۵: ۷۲). سرمایه اجتماعی مجموع منابع حقیقی و مجازی در دسترس یک فرد یا گروه است که این افراد به واسطه برخورداری از شبکه‌های با دوام از روابط، فهم و درکی متقابل و کم و بیش نهادینه شده، آن را به دست آورده‌اند (تاجبخش، ۱۳۸۵: ۱۴۷). در سرمایه اجتماعی، افراد و اجتماعات در قالب ارزش‌ها، هنجارها و پیوندهای اجتماعی که در جریان تعاملات اجتماعی به وجود می‌آید، قابلیت‌های خود را افزایش می‌دهند و در ضمن به دست آوردن امکان کنترل زندگی خود، از حمایت‌های محیطی و اجتماعی که در شبکه‌های ارتباطی آنها به وجود

² Putnam

³ Fukuyama

¹ Portes

اجتماعی را نیت خیر، حسن نیت یا نیک خواهی معرفی کرده‌اند. این دو متفکر در تلاشی برای ارائه کار پایه مفهومی که جریان‌های اصلی در بحث، در باب سرمایه اجتماعی را با هم ادغام نماید، دیدگاه جدیدی ارائه کرده‌اند. به نظر آنها، نیک خواهی و حسن نیت دیگران در مورد ما، منبعی ارزشمند است. منظور ما از حسن نیت یا نیک خواهی عبارت است از: سمپاتی (همدردی، جاذبه، غمخواری، همسویی)، اعتماد و گذشت و عفو که دوستان و آشنایان به ما ارزانی می‌دارند. چنانچه حسن نیت، جوهر سرمایه اجتماعی باشد، آثار آن یعنی دسترسی به اطلاعات، نفوذ و همبستگی، طبعاً با هزینه و خطر کردن (ریسک) نیز همراه است و آثار مستقیم آشنایی و دوستی، به نوبه خود به آثار متنوع دیگری جان می‌بخشد (پیران و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۴-۳۵). سرمایه اجتماعی مربوط به آنچه شما می‌دانید نمی‌شود، بلکه مربوط به این واقعیت می‌شود که چه کسانی شما را می‌شناسند. این عبارت مختصر درک مرسوم از سرمایه اجتماعی را در خود دارد (فیلد، ۱۳۸۶: ۷). این درک، حاصل تجربه ما از عضویت در باشگاه‌های انحصاری است که مستلزم تماس‌های درونی است که برای رقابت‌های مربوط به مشاغل و دیگر تعارض‌ها شکل گرفته‌اند و معمولاً در این رقابت‌ها و تعارض‌ها کسانی برنده می‌شوند که از دوستانی بلند مرتبه برخوردارند (غفاری، ۱۳۹۰: ۳۶).

سرمایه اجتماعی ماده خامی از جامعه مدنی است که از تعامل روزمره مردم به دست می‌آید و به ایجاد ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی می‌پردازد. اهمیت سرمایه اجتماعی در کنار وضعیت روابط همسایگی در لایه‌های مختلف، عامل مهمی در تبیین واریانس‌های احساس ناامنی در جامعه محسوب می‌شود (لیندستروم، ۲۰۰۳: ۱۱۱). کلمن^۴، سه کارکرد اصلی سرمایه اجتماعی را که در

۴- آیا بین بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان رابطه معناداری وجود دارد؟

۵- آیا بین بعد ساختاری سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان رابطه معناداری وجود دارد؟

اهداف پژوهش

هدف اصلی این تحقیق شناخت رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان و اهداف فرعی آن شامل موارد زیر است:

۱- شناسایی رابطه بین بعد شناختی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی؛

۲- شناسایی رابطه بین بعد ساختاری سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی؛

۳- شناسایی رابطه بین بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی.

چارچوب نظری تحقیق

بورديو^۱ سرمایه اجتماعی را مجموعه منافع مادی یا معنوی می‌داند که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده براساس آشنایی و شناخت کامل را در اختیار داشته باشد (فیلد، ۱۳۸۶: ۳۱). به نظر آدام و رونسویک^۲ (۲۰۰۳) مفهوم سرمایه اجتماعی، مشابه یا معادل با سنت مدنی، مدنیت و مداخله مدنی است. پورتز سرمایه اجتماعی را به عنوان توانایی کنشگران در تأمین فواید از طریق عضویت در شبکه‌ها و دیگر ساختارهای اجتماعی تعریف می‌کند (پورتس، ۱۹۹۸: ۶). آدلر و کوان^۳ جوهر سرمایه

¹ Bourdieu

² Adam & Roncevic

³ Adler & Kown

⁴ Coleman

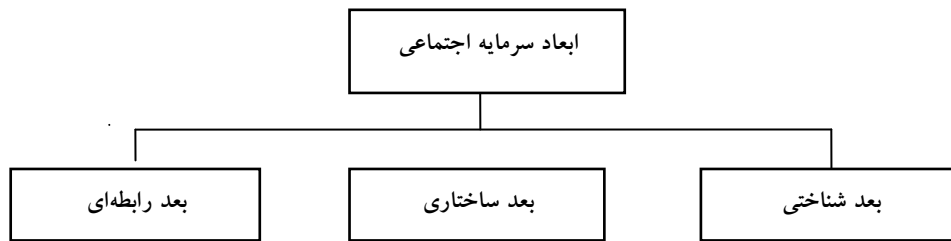
مجموعه‌ای از شرایط و زمینه‌های گوناگون قابلیت کاربرد دارند، متمایز می‌کند، که عبارتند از: الف) به عنوان یک منبع کنترل اجتماعی؛ ب) به عنوان یکی از منابع حفظ حمایت خانوادگی؛ ج) به عنوان منبعی برای کسب فواید و مزایای خارج از شبکه خانوادگی (کلمن، ۲۰۰۵: ۳۲۱). نظم اجتماعی جامعه مدرن از طریق آمیزه‌ای از سه ابزار عمده ایجاد هماهنگی (پول، قدرت و دانش)، بازتولید می‌شود. پول، فعالیت‌های شرکت‌کنندگان در بازار را هماهنگ می‌کند. اقتدار سیاسی دموکراتیک از حمایت مشروع برخوردار است. با وضع و اجرای قانون از طریق نظام دادگاه و سازمان‌های اجرایی، دولت اقدامات شهروندان را محدود و امکان‌پذیر می‌سازد و دانشی که از مشاهده نظام‌مند کنترل و پژوهش در زمینه فعالیت‌های اجتماعی و غیراجتماعی برگرفته شده است، همچنین، انباشت و انتشار این دانش از طریق شبکه سازمان‌های بوروکراتیک و حرفه‌ای، رسانه‌های همگانی و نهادهای آموزشی، توجه و آگاهی اجتماعی و مهارت‌های شناختی را درباره مشکلات فعلی و آتی کنشگران، کارهایی که باید انجام پذیرد و بهترین نحوه انجام این اقدامات را ایجاد می‌کند. کیفیت نظم اجتماعی در گرو اعتماد و تعاون اجتماعی است. به تعبیری، اگر تنها بتوان از اعتمادی که سرچشمه همکاری اجتماعی است، صیانت کرد و آن را فعال نمود، می‌توان کیفیت نظم اجتماعی و کارایی استفاده از ابزار قدرت، پول و دانش را به شدت افزایش داد (اوفه، ۱۳۸۴: ۲۰۵). سرمایه اجتماعی از مسیر جامعه‌پذیری، کنترل اجتماعی، پیوستگی اجتماعی، هنجارمندی اجتماعی، فراهم‌سازی فرصت و نوعی دارایی، با نظم و امنیت اجتماعی پیوند پیدا می‌کند و بر این مناسبت که بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که؛ جامعه امروز فاقد سرمایه اجتماعی است و این دلیل عمده‌ای برای افزایش میزان ارتکاب به انحراف، بزهکاری و جرم است (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۵۳). دولت‌ها به عنوان متولیان تأمین امنیت،

ناگزیر باید از نظارت و «سلطه اجباری» خویش کاسته و در عرصه امنیت داخلی به سوی اعمال «سلطه اقناعی» گام بردارند. چه آن که امنیت درونی یا همان امنیت درونی و روانی، مسلماً مهمترین عامل زندگی سالم هر انسانی است. بر این اساس، امنیت اجتماعی، یک تولید اجتماعی است که نتیجه تعامل روابط افراد جامعه در بین خود، از یک سو و در رابطه با نظام سیاسی، از سوی دیگر است. در مطالعات نرم‌افزاری امنیت، بررسی تقاضاهای مردم، سیر تکوین و شکل‌گیری آن و پایگاه اجتماعی و مطالبات، از اهمیت بالایی برخوردار است (عطارزاده، ۱۳۸۷: ۱۸-۱۹).

مدل سرمایه اجتماعی ناهاپیت و گوشال

از دیدگاه سازمانی، گوشال و ناهاپیت^۱ (۱۹۹۸) سرمایه اجتماعی را به عنوان جمع منابع بالفعل و بالقوه موجود در درون، قابل دسترس از طریق و ناشی شده از شبکه روابط یک فرد یا یک واحد اجتماعی تعریف می‌کنند. ناهاپیت و گوشال جنبه‌های مختلف سرمایه اجتماعی را با رویکرد سازمانی در سه بعد به صورت زیر بیان کرده‌اند (ناهاپیت و گوشال، ۱۹۹۸: ۲۴۲-۲۶۶).

^۱ Ghoshal & Nahapiet

بعد ساختاری

بعد ساختاری سرمایه اجتماعی به الگوی کلی تماس‌های بین افراد اشاره دارد؛ یعنی اینکه شمایه چه کسانی و چگونه دسترسی دارید (مشبکی و همکار، ۱۳۸۵:۲۳۹). مهمترین جنبه‌های این عنصر عبارتند از روابط شبکه‌ای بین افراد؛ پیکربندی شبکه‌ای؛ سازمان مناسب و مشارکت.

مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی در برگیرنده انواع مختلف کنش‌های فردی و گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تأثیر نهادن بر فرآیندهای تصمیم‌گیری درباره امور عمومی است. مشارکت می‌تواند در دو سطح مطرح باشد: الف) بعد ذهنی مشارکت، همان تمایل به مشارکت اجتماعی است که در نتیجه اعتماد و سایر عوامل زمینه‌ساز در افراد ایجاد می‌شود؛ ب) بعد عینی و رفتاری مشارکت اجتماعی که به صورت عضویت، نظارت، اجرا و تصمیم‌گیری بروز می‌کند که همان پیوند عینی افراد است (موسوی، ۱۳۸۵:۷۷). وجود شبکه‌های مشارکت اجتماعی در هر جامعه‌ای بیانگر میزان سرمایه اجتماعی آن است. هرچقدر شبکه‌های مشارکت در یک جامعه‌ای گسترده‌تر باشد، سرمایه اجتماعی غنی‌تر است.

روابط شبکه‌ای: پیشنهاد اصلی تئوری سرمایه اجتماعی این است که روابط شبکه‌ای امکان دسترسی به منابع (مثل دانش) را فراهم می‌سازند. روابط اجتماعی، ایجادکننده کانال‌های اطلاعاتی هستند که میزان زمان و سرمایه‌گذاری مورد نیاز برای گردآوری اطلاعات را کاهش می‌دهند (مشبکی و قلیچ لی، ۱۳۸۵:۲۳۹).

سازمان مناسب: سرمایه اجتماعی ایجاد شده، از جمله روابط و پیوندها، هنجارها و اعتماد در یک محیط خاص، اغلب می‌تواند از یک محیط اجتماعی به محیط اجتماعی

دیگری، انتقال داده شود و به این ترتیب، بر الگوهای تبادل اجتماعی تأثیر گذارد. سازمان‌های اجتماعی مناسب می‌توانند یک شبکه بالقوه دسترسی به افراد و منابعشان، از جمله اطلاعات و دانش را فراهم کنند و از طریق ابعاد شناختی و رابطه‌ای سرمایه اجتماعی، ممکن است انگیزش و قابلیت را برای تبادل تضمین کنند (همان منبع).

بعد شناختی

این بعد به منابعی اشاره دارد که فراهم کننده مظاهر، تعبیرها، تفسیرها و سیستم‌های معانی مشترک در میان گروه‌هاست و شامل ادراک، باورها و تصورات فرهنگی و اجتماعی است و مهمترین جنبه‌های آن زبان و کدهای مشترک، حکایات مشترک و فرهنگ مشترک است (ناهاییت و گوشال، ۱۹۹۸:۲۵۳).

حکایات مشترک: علاوه بر زبان و کدهای مشترک، محققان نیز معتقدند اسطوره‌ها، داستان‌ها و استعاره‌ها، ابزارهای قدرتمندی در اجتماعات برای ایجاد، تبادل و نگهداری مجموعه‌های غنی معانی فراهم می‌کنند. آر نشان می‌دهد چگونه حکایات، تبادل تجربه پنهان را در بین متخصصان تسهیل می‌کند. بنابراین، ظهور حکایات‌های مشترک در یک اجتماع باعث خلق و انتقال تفسیرهای جدیدی از رویدادها شده، ترکیب اشکال مختلف دانش را که عموماً به صورت پنهان هستند، تسهیل می‌کند (مشبکی و قلیچ لی، ۱۳۸۵: ۲۳۹-۲۴۲).

بعد رابطه‌ای

بعد رابطه‌ای سرمایه اجتماعی، توصیف‌کننده نوعی روابط شخصی است که افراد با یکدیگر به خاطر سابقه تعاملات خود برقرار می‌کنند. مهمترین جنبه‌های این بُعد از سرمایه

معتقد است تئوری امنیت اجتماعی بر هویت‌های جمعی در مقیاس‌های بزرگ، مانند هویت‌های مذهبی و هویت‌های قومی متمرکز است که کارایی و وظایفی مستقل از دولت دارند. ویور هویت را به عنوان مفهوم صریح امنیت اجتماعی قلمداد نموده، معتقد است زمانی امنیت اجتماعی مطرح می‌شود که جامعه تهدیداتی نسبت به هویتش احساس کند (نوبدینیا، ۱۳۸۲: ۶۲).

اعتماد اجتماعی شکلی از سرمایه اجتماعی است که جامعه آن را در گذر زمان، به تدریج و از طریق تعاملات افراد به صورت فرد با فرد به دست آورده، آنگاه به نوعی خیر عامه تبدیل می‌شود که مبنای اعتماد سایر افراد جامعه قرار می‌گیرد. از آنجا که این سرمایه ظرف مدت‌های مدیدی شکل گرفته، بر خلاف سرمایه‌های متعارف از بین نمی‌رود. اعتماد اجتماعی بر خلاف اعتماد فردی از شبکه‌های موجود در امور اجتماعی، مدنی و هنجارهای روابط متقابل ناشی می‌شود (الوانی و شیروانی، ۱۳۸۳: ۱۲۷). به اعتقاد گیدنز^۵، اعتماد نوعی پدیده عام و حیاتی در توسعه شخصیت است. اعتماد، در جلوه‌های عمومی خود، به طور مستقیم با دستیابی به نوعی احساس امنیت وجودی مرتبط است. پیشامدهای بالقوه‌ای که اگر افراد واقعاً به آنها توجه کنند، ممکن است فلج‌کننده اراده یا نابودکننده احساسات باشند، به کمک اعتماد از گردونه زندگی جاری خارج می‌شوند (نوبدینیا، ۱۳۸۸: ۳۵). به نظر آیزنشتاد^۶، مهمترین مسأله نظم اجتماعی برای دورکیم و تا حدودی تونیس^۷، اعتماد و همبستگی اجتماعی است؛ یعنی این که، بدون انسجام و نوعی اعتماد اجتماعی، پایداری اجتماعی ممکن نیست (چلبی، ۱۳۷۵: ۲). سرمایه اجتماعی به مثابه دارایی در اختیار جامعه و کنشگران اجتماعی، با بهره‌مندی از مؤلفه‌هایی نظیر؛ اعتماد، مشارکت داوطلبانه، هنجارهای حرفه‌ای، پاسخگویی و دیگر عناصری که در ذیل چتر خود دارد، موجب می‌شود تا هزینه‌های مدیریتی نظیر نظارت و

اجتماعی عبارتند از: اعتماد، هنجارها، الزامات و انتظارات و هویت (ناهایت و گوشال، ۱۹۹۸: ۲۶۶-۲۴۲).

اعتماد: تحقیقات نشان می‌دهد در جایی که روابط مبتنی بر اعتماد در سطح بالایی وجود دارند، افراد تمایل زیادی برای تبادل اجتماعی و تعامل همکارانه دارند. میسزتال^۱ (۱۹۹۶) اظهار می‌دارد: "اعتماد، تأمین‌کننده ارتباطات و گفت‌وگو است" (مشبکی و همکار، ۱۳۸۵: ۲۴۲). بنتیس^۲ همچنین مطرح می‌کند که اعتماد می‌تواند ایجاد سرمایه فکری را تسهیل کند (بنتیس، ۲۰۰۱: ۲۷۱-۳۰۱). بویسوت نیز بر اهمیت اعتماد بین افراد برای ایجاد دانش در شرایط ابهام و عدم اطمینان زیاد تأکید دارد (مشبکی و همکار، ۱۳۸۵: ۲۴۲).

هویت: هویت فرآیندی است که در آن افراد احساس می‌کنند که با فرد یا گروهی از افراد دیگر، عضو یک گروه واحد هستند. کرامر و همکاران، دریافته‌اند که احساس همانندی کردن با یک گروه دیگر یا جمع، نگرانی درباره فرآیندها و نتایج جمعی را افزایش می‌دهد. به این ترتیب، احتمال فرصت تبادل اطلاعات افزایش می‌یابد (کرامر و همکاران، ۱۹۹۶: ۳۵۸).

اصطلاح امنیت اجتماعی (جامعه‌ای) را نخستین بار، باری بوزان^۳ در کتاب مردم، دولت‌ها و هراس به کار برد. وی امنیت جامعه‌ای را به مواردی همچون قابلیت حفظ الگوهای زبانی، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی مرتبط دانسته است (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴). ویور^۴ امنیت اجتماعی را توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی‌اش تحت شرایط تغییر و تهدیدهای واقعی و محتمل تعریف می‌کند. ویور بر ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت تأکید دارد و خاطر نشان می‌کند که جامعه امنیت هویتش را جستجو می‌کند؛ به طوری که باید قادر به حل اختلالات هویتی باشد و اعضای آن نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که هویت‌شان را تهدید می‌کند، احساس مسؤولیت نداشته، آنها را تنها به دولت واگذار نمایند. ویور

¹ Misztal

² Bontis

³ Barry Buzan

⁴ Wearver

⁵ Giddens

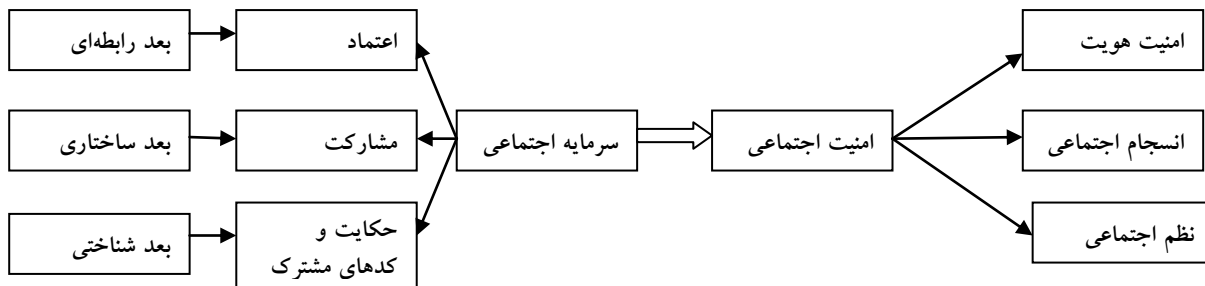
⁶ Eisenstadt

⁷ Tonnies

بالنده، در کنار اقتدار سیاسی به منابع و نیروی خارج از دولت (سازمان پلیس) نیاز دارد که عمدتاً در خرده نظام‌های فرهنگی و اجتماعی سرچشمه دارد. با فعال شدن سرچشمه‌های اجتماعی و فرهنگی قدرت، اقتدار و نفوذ امنیت از شکل سخت به شکل نرم، تغییر ماهیت داده که تناسب وسیعی با جامعه برخوردار از نظم پویا دارد. بر این مبناست که می‌توان این ادعا را مطرح نمود که سرمایه اجتماعی، بنا به ماهیتی که دارد، با امنیت اجتماعی فراگیر و نرم که خصلت جامعه‌ای دارد، ارتباط و پیوند تنگاتنگی پیدا می‌کند (غفاری، ۱۳۹۰:۱۹۲).

کنترل رسمی را کاهش داده، امکان استفاده از زمان و دیگر منابع و سرمایه‌ها را، در جهت انجام فعالیت‌هایی با بهره‌وری بیشتر فراهم کند. در شرایط همبستگی اجتماعی، افراد صاحب هویت می‌شوند و نظام اجتماعی، نقطه اتکای مناسبی برای آنها می‌شود و در حالی که در شرایط گسستگی اجتماعی، جامعه به شکل پراکندگی در می‌آید، در جامعه پراکنده شده، احساس گم گشتگی، اضطراب و اندوه، بر انسان‌ها چیره می‌شود (پاتنام، ۲۰۰۰:۱۶۴). هرچند که نظم اجتماعی ایستا، در گرو تمرکز و تراکم قدرت سیاسی است، لیکن نظم پویا و

مدل مفهومی تحقیق

روش انجام پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ اجرا از نوع پیمایشی و ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه است. در ضمن، به منظور تدوین پیشینه نظری و سوابق تجربی تحقیق از روش کتابخانه‌ای بهره گرفته شده است. این مطالعه از نظر معیار زمان، مقطعی و به لحاظ ماهیت کاربردی است.

جامعه آماری و شیوه نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق را کلیه کارکنان استانداری استان گلستان تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش نمونه‌برداری تصادفی متناسب انتخاب شدند. پس از انجام پیش‌آزمون ۳۰ مورد از پرسشنامه‌ها و تعیین پایایی و روایی پرسشنامه‌های تحقیق حجم نمونه ۲۶۸ نفر ارزیابی گردید.

فرضیات تحقیق

این تحقیق شامل یک فرضیه اصلی و چند فرضیه فرعی به شرح زیر است:

فرضیه اصلی

بین سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی در میان کارکنان استانداری استان گلستان رابطه وجود دارد.

فرضیات فرعی

- ۱- بین بعد شناختی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین بعد ساختاری سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

پایایی و اعتبار^۱ ابزار اندازه‌گیری

ابزار سنجش باید از روایی و پایایی لازم برخوردار باشد تا محقق بتواند داده‌های متناسب با تحقیق را گردآوری نماید و از طریق این داده‌ها و تجزیه و تحلیل آنها، فرضیه‌های مورد نظر را بیازماید و به سؤال تحقیق پاسخ دهد. در این تحقیق، براساس مدل سرمایه اجتماعی ناهاپیت و گوشال (۱۹۹۸) و مدل سرمایه اجتماعی پاتنام (۲۰۰۲) و افراد مرتبط با این موضوع که در بالا اشاره شد، پرسشنامه مربوط طراحی شده است. همچنین، پرسشنامه امنیت اجتماعی براساس تحقیقات انجام شده در این زمینه و استفاده از پرسشنامه‌های موجود و به دنبال آن اثبات پایایی و روایی پرسشنامه نهایی، طراحی شده است. به علاوه، محقق پرسشنامه‌های مذکور را به تعدادی از خبرگان شامل استادان راهنما و مشاور، برخی دیگر از اساتید مربوط و همچنین، تعدادی از محققان و مدیران در سازمان مطالعه و نظرهای اصلاحی آنها را اعمال کرده است. لذا، پرسشنامه‌های مورد استفاده در این تحقیق از روایی مورد نیاز برخوردارند، برای سنجش پایایی پرسشنامه‌های این تحقیق از روش آلفای کرونباخ با کمک نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. آلفای کرونباخ استخراج شده برای پرسشنامه سرمایه اجتماعی ۰/۸۲ و برای پرسشنامه امنیت اجتماعی ۰/۸۷ بوده است. همان‌طور که نون نالی^۲ اظهار کرده است اگر آلفا بزرگتر از ۰/۷ باشد، نتیجه معتبر خواهد بود. پس نتیجه می‌گیریم که پرسشنامه‌های مورد استفاده در این تحقیق از اعتبار لازم برخوردارند (مقیمی و همکار، ۱۳۸۹: ۱۱۹).

مفاهیم و متغیرهای تحقیق

احساس امنیت اجتماعی: در این وجه از امنیت، مقوله هویت و چیستی فرهنگ ملی، برجسته می‌شود. اصطلاح امنیت اجتماعی (جامعه‌ای) را نخستین بار، باری بوزان در کتاب مردم، دولت‌ها و هراس به کار برد. وی امنیت جامعه‌ای را به مواردی. همچون: قابلیت حفظ الگوهای زبانی، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی مرتبط دانسته است

(بوزان، ۲۰۱۰: ۳۴). به منظور سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی، این مقوله در سه بعد جداگانه شامل نظم اجتماعی، انسجام اجتماعی و امنیت هویت و برای هر بعد ۴ گویه و جمعاً ۱۲ گویه در یک طیف ۵ گزیننه‌ای سنجیده شده است. **سرمایه اجتماعی:** سرمایه اجتماعی به مثابه نوعی دارایی است که در اختیار و تصاحب افراد است و گروهی بر این باورند که این دارایی در اختیار گروه، شبکه و سازمان است و در نهایت، برخی نیز آن را دارایی جامعه دانسته‌اند که منافع حاصل از آن، عاید کل جامعه و افراد می‌شود (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۶۷). به منظور سنجش میزان سرمایه اجتماعی پاسخگویان، این متغیر در سه بعد مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و حکایات و کدهای مشترک که هرکدام شامل ۴ گویه هستند و جمعاً ۱۲ گویه و در یک طیف ۵ گزیننه‌ای سنجیده شده است.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

در این بخش، برای درک بهتر اطلاعات جمع‌آوری شده، ابتدا وضعیت پاسخگویان از نظر سن، جنس، تحصیلات و سمت شغلی تشریح و سپس توضیحی در خصوص هریک از این متغیرها با توجه به سؤال‌های تحقیق داده خواهد شد.

جدول توزیع پاسخگویان برحسب جنسیت

ردیف	شرح	تعداد	سهم (درصد)
۱	مرد	۱۴۶	۵۴/۴۸
۲	زن	۱۲۲	۴۵/۵۲
	جمع	۲۶۸	۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد که از نظر جنسیت ۵۴/۴۸ درصد پاسخگویان را مردان و ۴۵/۵۲ درصد آنان را زنان تشکیل می‌دهند. تعداد کل پاسخگویان ۲۶۸ نفر (۱۴۶ نفر مرد و ۱۲۲ نفر زن) بوده است.

^۱ Reliability & Validity

^۲ Nunnally

ردیف	شرح	تعداد	سهم (درصد)
۱	مدیر	۳	۱/۱۲
۲	معاون	۶	۲/۲۴
۳	رئیس بخش یا واحد	۹	۳/۳۶
۴	کارشناس مسؤل	۳۸	۱۴/۱۸
۵	کارشناس	۱۶۸	۶۲/۶۹
۶	سایر پرسنل	۴۴	۱۶/۴۲
	جمع	۲۶۸	۱۰۰

نتایج مندرج در جدول فوق که حاصل بررسی سمت شغلی پاسخگویان است، نشان می‌دهد که بیش از ۶۲ درصد کارشناس، ۱۴/۱۸ درصد کارشناس مسؤل و بیش از ۶ درصد مدیر، معاون و یا رئیس بخش یا واحد هستند. بقیه که حدود ۱۶ درصد هستند، سایر پرسنل را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های استنباطی

بررسی روابط بین متغیرها و آزمون فرضیه‌های تحقیق این تحقیق شامل یک فرضیه اصلی و سه فرضیه فرعی است. برای آزمون هر کدام از فرضیات فرعی، تعدادی سؤال مرتبط طراحی گردیده تا بتوان رابطه بین ابعاد سرمایه اجتماعی با امنیت اجتماعی در استانداری استان گلستان را مورد سنجش قرار داد. شایان ذکر است که با توجه به اینکه تعداد مشاهدات نمونه جمع‌آوری شده زیاد است، از آزمون‌های پارامتری در این تحقیق استفاده می‌کنیم.

فرض‌های آزمون را می‌توان به صورت زیر بیان نمود:

$$H_0 : p = 0$$

$$H_1 : p \neq 0$$

نتیجه آزمون یکی از دو حالت زیر است:

الف - پذیرش فرض صفر: رابطه‌ای بین ابعاد سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی وجود ندارد.

ردیف	شرح	تعداد	سهم (درصد)
۱	کمتر از ۲۵ سال	۹	۳/۳۶
۲	۲۵ تا ۳۵ سال	۸۹	۳۳/۲۱
۳	۳۵ تا ۴۵ سال	۱۳۸	۵۱/۴۹
۴	بالای ۴۵ سال	۳۲	۱۱/۹۴
	جمع	۲۶۸	۱۰۰

با بررسی سن پاسخگویان و نتایج حاصل از جداول فوق در می‌یابیم که بیش از ۶۶ درصد پاسخگویان سنی بالای ۳۵ سال داشته‌اند. درصد پاسخگویان جوان (کمتر از ۲۵ سال) در کل نمونه تنها ۳/۳۶ درصد و افراد دارای سن ۲۵ تا ۳۵ سال ۳۳/۲۱ درصد، افراد دارای سن ۳۵ تا ۴۵ سال ۵۱/۴۹ درصد را در مشاهدات داشته‌اند. بیشترین فراوانی در گروه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال است.

جدول توزیع پاسخگویان برحسب مدرک تحصیلی

ردیف	شرح	تعداد	سهم (درصد)
۱	دیپلم	۲۴	۸/۹۶
۲	فوق دیپلم	۳۶	۱۳/۴۳
۳	لیسانس	۱۲۵	۴۶/۶۴
۴	فوق لیسانس	۷۱	۲۶/۴۹
۵	دکتر	۱۲	۴/۴۸
	جمع	۲۶۸	۱۰۰

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که از نظر میزان مدرک تحصیلی، بیش از ۳۰ درصد افراد دارای مدرک دانشگاهی فوق‌لیسانس و بالاتر هستند. مدرک تحصیلی بیش از ۱۳ درصد کاردانی و بیش از ۴۶ درصد کارشناسی است. فقط ۸/۹۶ درصد پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم هستند.

خیابان، سوارشدن دروسایل حمل و نقل عمومی و استفاده از فضاهای عمومی، همچون پارک احساس امنیت می‌کنید؟» که در یک طیف پنج گزینه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) طراحی گردید. متوسط امتیاز به دست آمده پس از پاسخگویی به سؤال‌های این بعد از سرمایه اجتماعی ۵۰/۶۱ بوده است.

جدول زیر خروجی مربوط به آزمون فرضیه فوق را نشان می‌دهد. از اطلاعات به دست آمده از جدول مزبور ملاحظه می‌گردد با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده و مقایسه آنها با مقدار α (۰/۰۵) و کوچکتر بودن سطح معنی‌داری از مقدار مزبور (۰/۰۵ < ۰/۰۰۰)، نتیجه می‌گیریم فرض صفر رد شده و این بدان معنی است که بین بُعد ارتباطی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به علامت مثبت این ضریب همبستگی نتیجه می‌گیریم که رابطه دو متغیر مستقیم و شدت (میزان) این رابطه برابر ۰/۵۲۲ است.

ب - رد فرض صفر و پذیرش فرض یک: بین ابعاد سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

الف - فرضیه فرعی اول: بین بُعد ارتباطی (اعتماد) سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد: فرض $H_1: \rho \neq 0$.

سؤال‌های مربوط به بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی عبارت بودند از: «۱- به نظر شما عموم مردم تا چه میزان قابل اعتمادند؟ ۲- تا چه میزان حاضرید ضمانت وام همکاران را بپذیرید؟ ۳- به نظر شما استانداری استان گلستان به عنوان سازمانی که در آن مشغول به کار هستید، تا چه میزان قابل اعتماد است؟ ۴- به نظر شما سازمان‌های دولتی (قوه قضائیه، مقننه و قوه مجریه و...) تا چه میزان قابل اعتماد هستند؟ ۵- به نظر شما افراد خانواده، دوستان و آشنایان تا چه میزان قابل اعتماد هستند؟ ۶- تا چه میزان در اماکن عمومی مانند تردد در

خروجی‌های مربوط به آزمون رابطه بین بُعد ارتباطی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

متغیرها	امنیت اجتماعی	بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی
	۱	۰/۵۲۲
همبستگی پیرسون (Pearson Correlation) ضریب		
امنیت اجتماعی		
		۰/۰۰۰
(Sig. (2-tailed)) سطح معنی‌داری		
N تعداد	۲۶۸	۲۶۸
	۰/۵۲۲	۱
همبستگی پیرسون (Pearson Correlation) ضریب		
بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی		
		۰/۰۰۰
(Sig. (2-tailed)) سطح معنی‌داری		
N تعداد	۲۶۸	۲۶۸

دلالت ندارند. بنابراین اعتماد که از ایمان سرچشمه می‌گیرد و پیوند میان ایمان و اطمینان است، شرط تحقق امنیت خواهد

گیدنز بر این اصل تأکید دارد که در دنیای جدید شرایطی پدید آمده است که اطمینان بخش نیستند و بر وجود امنیت

کمیت‌های کاری، ارائه نظر و پیشنهادهای بهبوددهنده، کسب مهارت‌های جدید از طریق آموزش در حین خدمت و... احساس مسئولیت داشته‌اید؟ ۷- تا چه اندازه نسبت به کسب اطلاعات اخبار مرتبط با حوادث جاری سازمان و محیط اجتماعی خود از طریق رسانه‌ها مانند (روزنامه، رادیو و تلویزیون) علاقه‌مندی نشان می‌دهید؟» که در یک طیف پنج گزینه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) طراحی گردید. متوسط امتیاز به دست آمده پس از پاسخگویی به سؤال‌های این بعد از سرمایه اجتماعی، ۵۱/۵۶ بوده است.

جدول زیر خروجی مربوط به آزمون فرضیه فوق را نشان می‌دهد. از اطلاعات به دست آمده از جدول مزبور ملاحظه می‌گردد با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده و مقایسه آنها با مقدار α (۰/۰۵) و کوچکتر بودن سطح معنی‌داری از مقدار مزبور ($0/000 < 0/05$)، نتیجه می‌گیریم فرض صفر رد شده و این بدان معنی است که بین بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به علامت مثبت این ضریب همبستگی نتیجه می‌گیریم که رابطه دو متغیر مستقیم و شدت (میزان) این رابطه برابر ۰/۴۵۸ است.

بود و در غیر این صورت؛ یعنی اگر اعتماد بنیادی پرورش نیابد، نتیجه‌اش اضطراب وجودی دایمی است. به عبارت دیگر، نقطه مقابل اعتماد به عمیق‌ترین معنای آن، حالتی ذهنی است که خلاصه‌اش همان نگرانی یا هراس وجودی است (گیدنر، ۱۳۷۸: ۶۲).

ب- فرضیه فرعی دوم: بین بُعد ساختاری (مشارکت) سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد: فرض $H1: \rho \neq 0$

سؤال‌های مربوط به بعد ساختاری سرمایه اجتماعی عبارت بود از: ۱- کارکنان این سازمان تا چه حد در جلسات و مراسم مختلفی که در اداره‌تان برگزار می‌شود، مشارکت می‌کنند؟ ۲- در سال گذشته تا چه میزان در فعالیت‌ها و انتخابات محلی، از جمله شهرداری محله و شورایی‌ها و امثال آن شرکت کرده‌اید؟ ۳- تا چه میزان در فعالیت‌های مدنی مرتبط با سرنوشت اجتماعی از جمله تعاونی‌های سازمان مانند مسکن و انتخابات محلی مانند انتخابات شوراهای و غیره مشارکت داشته‌اید؟ ۴- در طی ماه‌های جاری تا چه میزان در امور نیکوکارانه و امور خیریه، از جمله جشن نیکوکاری و کمک به ایتام مشارکت داشته‌اید؟ ۶- تا چه اندازه نسبت به بهبود بهره‌وری سازمان خود از طریق مشارکت در

خروجی‌های مربوط به آزمون رابطه بین بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

متغیرها	امنیت اجتماعی	بعد ساختاری سرمایه اجتماعی
	۱	۰/۴۵۸
ضریب (Pearson Correlation)		
همبستگی پیرسون		
امنیت اجتماعی		
		۰/۰۰۰
(Sig. (2-tailed) سطح معنی داری		
N تعداد		
	۲۶۸	۲۶۸
	۰/۴۵۸	۱
ضریب (Pearson Correlation)		
همبستگی پیرسون		
بعد ساختاری سرمایه اجتماعی		
		۰/۰۰۰
(Sig. (2-tailed) سطح معنی داری		
N تعداد		
	۲۶۸	۲۶۸

در فرآیند توسعه اجتماعی میزان عضویت اعضای جامعه در گروه‌ها، سازمان‌ها و انجمن‌های مختلف افزایش می‌یابد و آمادگی فرد برای برقراری ارتباط بیشتر می‌شود و بدین ترتیب، اعتماد اجتماعی متقابل تعمیم می‌پذیرد. به همین جهت، آیزنشتات به درستی متذکر می‌شود که مهمترین مسأله نظم اجتماعی برای بنیان‌گذاران جامعه‌شناسی، اعتماد و همبستگی اجتماعی است؛ یعنی بدون انسجام و نوعی اعتماد، پایداری نظم اجتماعی غیرممکن است (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۲).

عنوان یک فرهنگ و عرف پذیرفته شده مورد توجه است؟ ۴- تا چه اندازه کارکنان این سازمان در تعاملات با یکدیگر عدالت و انصاف را رعایت می‌کنند؟ ۵- تاچه اندازه کمک به همکاران و افراد جامعه به عنوان یک باور مشترک مورد توجه است؟» که در یک طیف پنج گزینه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) طراحی گردید. متوسط امتیاز به دست آمده پس از پاسخگویی به سؤال‌های این بعد از سرمایه اجتماعی ۵۳/۵۶ بوده است.

ج- فرضیه فرعی سوم: بین بُعد شناختی سرمایه اجتماعی (کدها و حکایات مشترک) و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد: فرض $H1: \rho \neq 0$

جدول زیر خروجی مربوط به آزمون فرضیه فوق را نشان می‌دهد. از اطلاعات به دست آمده از جدول مزبور ملاحظه می‌گردد با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده و مقایسه آنها با مقدار α (۰/۰۵) و کوچکتر بودن سطح معنی‌داری از مقدار مزبور (۰/۰۰۰ < ۰/۰۵)، نتیجه می‌گیریم فرض صفر رد شده و این بدان معنی است که بین بُعد شناختی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به علامت مثبت این ضریب همبستگی نتیجه می‌گیریم که رابطه دو متغیر مستقیم و شدت (میزان) این رابطه برابر ۰/۷۳۴ است.

سؤال‌های مربوط به بعد شناختی سرمایه اجتماعی عبارت بود از: «۱- باور مشترک تعهد و احساس مسئولیت در میان همکاران شما و کارکنان این سازمان تا چه حد رعایت می‌شود و مدنظر است؟ ۲- تا چه اندازه احساس سودمند بودن و بهره‌ور بودن در میان کارکنان این سازمان به عنوان یک باور مشترک مورد توجه قرار می‌گیرد؟ ۳- تا چه اندازه تبادل دانش، اطلاعات و تجربیات در میان همکاران شما به

خروجی‌های مربوط به آزمون رابطه بین بُعد شناختی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

متغیرها	امنیت اجتماعی	بعد شناختی سرمایه اجتماعی
	(Pearson Correlation) ضریب	۰/۷۳۴
امنیت اجتماعی	همبستگی پیرسون	۱
	(Sig. (2-tailed) سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	N تعداد	۲۶۸
	(Pearson Correlation) ضریب	۰/۷۳۴
بعد شناختی سرمایه اجتماعی	همبستگی پیرسون	۱
	(Sig. (2-tailed) سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	N تعداد	۲۶۸

هدیه دادن یا در زمینه رفتارهای اجتماعی میهمانان و میزبانان باشد (گیدنر، ۱۳۹۰: ۳۵).

د- فرضیه اصلی: بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد: فرض $H_1: p \neq 0$
پس از جمع‌آوری پاسخ سؤال‌های مربوط به هر یک از ابعاد سرمایه اجتماعی متوسط امتیازات مطابق جدول زیر برآورد گردید:

ردیف	شرح	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع	امتیاز
۱	بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی	۷۱	۴۴۴	۶۸۳	۲۷۳	۱۳۷	۱۶۰۸	۵۰/۶۱
	درصد	۴/۴۲	۲۷/۶۱	۴۲/۴۸	۱۶/۹۸	۸/۵۲	۱۰۰	
۲	بعد ساختاری سرمایه اجتماعی	۱۷۱	۵۷۳	۴۹۷	۲۳۸	۱۲۹	۱۶۰۸	۵۶/۵۱
	درصد	۱۰/۶۳	۳۵/۶۳	۳۰/۹۱	۱۴/۸۰	۸/۰۲	۱۰۰	
۳	بعد شناخت سرمایه اجتماعی	۴۶	۴۶۳	۵۴۵	۲۰۸	۷۸	۱۳۴۰	۵۳/۵۶
	درصد	۳/۴۳	۳۴/۵۵	۴۰/۶۷	۱۵/۵۲	۵/۸۲	۱۰۰	
	سرمایه اجتماعی	۲۸۸	۱۴۸۰	۱۷۲۵	۷۱۹	۳۴۴	۴۵۵۶	۵۳/۵۶
	درصد	۶/۳۲	۳۲/۴۸	۳۷/۸۶	۱۵/۷۸	۷/۵۵	۱۰۰	

سؤال‌های مربوط به احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن عبارت بود از: «۱- میزان تعهد شما نسبت به حفظ جامعه ملی- ایرانی تا چه اندازه است؟ ۲- عضویت در جامعه ملی- ایرانی تا چه اندازه باعث احساس افتخار شما می‌شود؟ ۳- جایگاه و نقش خود را در ساختار سیاسی کشور خود تا چه اندازه مهم می‌دانید؟ ۴- نگرش خود را نسبت به دیگران متعلق به ملت تا چه اندازه مثبت ارزیابی می‌کنید؟ (سؤال‌های مربوط به بعد امنیت هویت) ۵- افزایش مشارکت کارکنان در اداره امور واحد کاری خود را در قوی‌تر شدن نظم در سازمان چگونه ارزیابی می‌کنید؟ ۶- به نظر شما اجرای بی‌چون و چرای دستورات مدیران توسط کارکنان چه اندازه موجب قوی‌تر شدن نظم در سازمان خواهد شد؟ ۷- به نظر شما چه میزان حق انتقاد از مدیران موجب تقویت نظم در

سازمان خواهد شد؟ ۸- چه اندازه نظارت کارکنان بر کار مدیران را در افزایش نظم در سازمان مؤثر می‌دانید؟ (سؤال‌های مربوط به نظم اجتماعی) ۹- چه میزان توافق و هماهنگی در میان کارکنان این سازمان بر روی موضوع‌ها و مباحث سازمانی وجود دارد؟ ۱۰- چه میزان تلاش و کوشش جدی در تحقق اهداف گروه‌ها و سازمان در میان کارکنان استانداری گلستان وجود دارد؟ ۱۱- تعهد به اهداف واحدها و ادارات یا سازمان در میان کارکنان این سازمان به چه میزان می‌باشد؟ ۱۲- چه میزان تمایل یا علاقه‌مندی در میان کارکنان استانداری گلستان برای حضور یا کار در محیط مشترک اداره یا سازمان وجود دارد؟ (سؤال‌های مربوط به انسجام اجتماعی) و متوسط امتیاز پاسخگویان به متغیر احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن ۶۴/۳۶ بوده است.

ارزش‌ها و هنجارها در کنار یکدیگر به چگونگی رفتار اعضای یک فرهنگ در محیط اجتماعی‌شان شکل می‌دهند؛ برای مثال، در فرهنگ‌هایی که ارزش بالایی برای تعلیم و یادگیری قائلند، هنجارهای فرهنگی در جهت تشویق دانش‌آموزان و دانشجویان به صرف انرژی زیاد برای مطالعه و پشتیبانی والدین به صورت از خودگذشتگی و فداکاری برای تحصیل کردن فرزندان‌شان عمل می‌کنند و در فرهنگی که ارزش زیادی به مهمان‌نوازی می‌دهد، هنجارهای فرهنگی ممکن است راهنمای چشمداشت‌ها و توقعات مردم در زمینه

سؤال‌های مربوط به احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن عبارت بود از: «۱- میزان تعهد شما نسبت به حفظ جامعه ملی- ایرانی تا چه اندازه است؟ ۲- عضویت در جامعه ملی- ایرانی تا چه اندازه باعث احساس افتخار شما می‌شود؟ ۳- جایگاه و نقش خود را در ساختار سیاسی کشور خود تا چه اندازه مهم می‌دانید؟ ۴- نگرش خود را نسبت به دیگران متعلق به ملت تا چه اندازه مثبت ارزیابی می‌کنید؟ (سؤال‌های مربوط به بعد امنیت هویت) ۵- افزایش مشارکت کارکنان در اداره امور واحد کاری خود را در قوی‌تر شدن نظم در سازمان چگونه ارزیابی می‌کنید؟ ۶- به نظر شما اجرای بی‌چون و چرای دستورات مدیران توسط کارکنان چه اندازه موجب قوی‌تر شدن نظم در سازمان خواهد شد؟ ۷- به نظر شما چه میزان حق انتقاد از مدیران موجب تقویت نظم در

شده و این بدان معنی است که بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به علامت مثبت این ضریب همبستگی نتیجه می‌گیریم که رابطه دو متغیر مستقیم و شدت (میزان) این رابطه برابر ۰/۶۵۶ است.

جدول زیر خروجی مربوط به آزمون فرضیه فوق را نشان می‌دهد. از اطلاعات به دست آمده از جدول مزبور ملاحظه می‌گردد با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده و مقایسه آنها با مقدار α (۰/۰۵) و کوچکتر بودن سطح معنی‌داری از مقدار مزبور ($0/000 < 0/05$)، نتیجه می‌گیریم فرض صفر رد

خروجی‌های مربوط به آزمون رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی

متغیرها	امنیت اجتماعی	سرمایه اجتماعی
	۱	۰/۶۵۶
امنیت اجتماعی	همبستگی پیرسون (Pearson Correlation) ضریب	
	(Sig. (2-tailed)) سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	N تعداد	
	۲۶۸	۲۶۸
سرمایه اجتماعی	همبستگی پیرسون (Pearson Correlation) ضریب	۰/۶۵۶
	(Sig. (2-tailed)) سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	N تعداد	
	۲۶۸	۲۶۸

(پاتنام، ۲۰۰۰).

خلاصه و نتیجه‌گیری

نیاز به امنیت یکی از نیازهای اساسی بشر به شمار می‌رود. در حقیقت، مرتفع شدن بیشتر نیازهای مهم آدمی؛ حتی نیازهای زیستی نیز به نوعی تابع میزان امنیت است (حسینی، ۱۳۸۶: ۴۸). امنیت پدیده‌ای چند بعدی است و مطالعه میزان امنیت در یک جامعه، به لحاظ عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امکان‌پذیر است؛ اما عموم صاحب‌نظران بر این باورند که میزان احساس امنیت در یک جامعه به اندازه وجود آن اهمیت دارد، چون واکنش‌هایی که فرد در جامعه، در قبال عدم امنیت بروز خواهد داد، تابع میزان دریافت و ادراک او از امنیت خواهد بود و لذا احساس امنیت، متغیری کلیدی در این خصوص

تحقیقی توسط راضیه ذاکری هامانه و همکاران با عنوان «بررسی سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد» در سال ۱۳۹۱ انجام گرفته است. متغیر مستقل سرمایه اجتماعی شامل سه بعد اعتماد، هنجار و شبکه و متغیر وابسته امنیت اجتماعی شامل دوازده گویه بوده است. یافته‌های تحقیق گویای رابطه مستقیم و معنی‌دار سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن با احساس امنیت اجتماعی دارد، همچنین، هماهنگی یافته‌های پژوهش و نظریات گیدنز، جانسون، پارسونز و... در تبیین نقش تقویت سرمایه اجتماعی بر میزان افزایش احساس امنیت اجتماعی، ضرورت بسترسازی برای ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی آحاد جامعه را آشکار می‌سازد (ذاکری هامانه، ۱۳۹۱: ۸۳-۱۱۰). پاتنام بر همبستگی منفی سرمایه اجتماعی با میزان نزاع و خشونت تأکید نموده است

اجتماعی است (پاتنام، ۱۳۸۰: ۱۶۴). با توجه به مطالب ارائه شده باید اشاره کرد که با استناد به تئوری پاتنام و در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، بین سرمایه اجتماعی و سه بعد اندازه‌گیری شده در این تحقیق؛ یعنی، اعتماد، مشارکت و حکایات و کدهای مشترک با احساس امنیت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق در مورد رابطه مستقیم بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی با یافته‌های تحقیقاتی، همچون کار تحقیقی محسن ردادی (۱۳۸۷) درباره «سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی»، مقاله تحقیقی فرامرز تقی‌لو (۱۳۸۵) در مورد «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با امنیت»، پایان‌نامه مریم نجیبی ربیعی (۱۳۸۴) با عنوان *بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه، پایان‌نامه جمیل صمدی بگه جان* (۱۳۸۳) در مورد «امنیت اجتماعی در شهر سنندج» هماهنگ بوده است؛ به طوری که می‌توان به افزایش امنیت اجتماعی در نتیجه افزایش سرمایه اجتماعی به عنوان بخشی از فصول مشترک تمامی تحقیقات نامبرده یاد کرد.

پیشنهاد‌های پژوهشی و راهبردی

با توجه به نتایج آمار استنباطی گزینه‌های ذیل برای پیشنهاد‌های پژوهشی و راهبردی ارائه می‌شود:

۱- تقویت روند عدالت در توزیع پیامدها، رویه‌ها و مراودات اجتماعی از سوی کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی، برای ارتقای اعتماد در افراد و افزایش تعهد سازمانی و میزان مشروعیت صاحبان اختیار در سازمان، زیرا هنگامی که افراد احساس کنند در سازمان با آنها به صورت غیرمنصفانه رفتار می‌شود، بی‌اعتمادی در آنها تشدید شده که خود به رفتارهای پرخطرناک و در پی آن مخدوش شدن روند ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی منجر شده، امنیت را نیز متزلزل خواهد کرد.

۲- هرچه اعتماد اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد، احساس امنیت نیز ارتقا خواهد یافت. در این زمینه، برای بسترسازی

محسوب می‌شود. از سوی دیگر، آگاهی از میزان احساس آسایش، آرامش، عدالت و امنیت از سوی شهروندان یک جامعه و فراهم آوردن زمینه‌های شکل‌گیری و بسط احساس امنیت و آرامش خاطر در آنها از اولویت‌های برنامه‌ریزان پیشرفت فرهنگی و اجتماعی خواهد بود. بنابراین، توجه به وضعیت مقوله احساس امنیت اجتماعی در یک جامعه، بویژه توجه به نقش جالب توجه سرمایه اجتماعی در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی که اثری غیرقابل انکار در تقویت و تربیت روحیه پیشرفت و توسعه اجتماعی و فرهنگی در نسل آینده داشته، به عنوان یکی از بازوان توسعه همه جانبه آن جامعه قلمداد می‌شوند، ضروری به نظر می‌رسد.

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی صورت گرفته است. فرضیه اصلی این تحقیق این بود که بین میزان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در استان گلستان رابطه معناداری وجود دارد. نتایج به دست آمده از این تحقیق، بیانگر این است که رابطه بین این دو متغیر معنادار است؛ به این معنا که با افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه، احساس امنیت نیز افزایش و متعاقباً با کاهش سرمایه اجتماعی، احساس امنیت نیز کاهش می‌یابد. در واقع، اثبات این فرضیه، مهرتأییدی بر نظریه پاتنام در زمینه سرمایه اجتماعی و نقش آن در امنیت است. پاتنام معتقد است که سرمایه اجتماعی، مجموعه‌ای از مفاهیمی، مانند؛ اعتماد، هنجارها و شبکه‌هاست که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنها را تأمین خواهد کرد که این منفعت می‌تواند در جهت تأمین امنیت اجتماعی نیز باشد. همچنین، پاتنام معتقد است که از ویژگی‌های مهم سرمایه اجتماعی این است که پیوند ارتباطی میان افراد را تقویت می‌کند و این پیوندها موجب ارتقای همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه می‌شود و همکاری جمعی، اعتماد جمعی و قابلیت مدنی آنها را نیز افزایش می‌دهد. نتیجه این وضعیت، فائق شدن نیروهای همبستگی اجتماعی بر شرایط گسیختگی

برون گروهی ضروری است (زرعی و شریفی، ۱۳۸۸: ۳۰-۲۵)، پیشنهاد می‌شود فرهنگ دینی و دینداری و اعتقادات مذهبی، که به نظر می‌رسد ویژگی افرادی است که از تعاملات و سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردارند، در سازمان‌ها به صورت گسترده‌تری ترویج گردد تا زمینه افزایش و تقویت انسجام اجتماعی به عنوان یکی از مؤلفه‌های امنیت اجتماعی فراهم گردد.

۹- تقویت ارزش‌هایی مانند: انصاف، عدالت، نوع دوستی، تعهد و احساس مسئولیت در میان همکاران سازمان که موجب رعایت حقوق همکاران و شهروندان گردیده و به دنبال آن ابعاد انسجام و هویت امنیت اجتماعی محقق می‌گردد.

۱۰- تقویت عناصر فرهنگی و اشاعه آن در سازمان‌ها و در میان افراد، شامل: حس وطن دوستی، پرچم و زبان ایرانی و آشناسازی افراد با شخصیت‌های مذهبی، ملی و تاریخی ایران و عقاید و باورهای آنان، که به تحکیم پایه‌های هویت ملی-ایرانی و احساس امنیت اجتماعی منجر خواهد شد.

۱۱- ارزش سودمند بودن و بهره‌ور بودن در میان کارکنان سازمان به عنوان یک ویژگی مثبت در جهت برطرف نمودن مسایل همکاران و شهروندان که بعد انسجام اجتماعی را محقق می‌سازد.

۱۲- عدالت اجتماعی و قانون‌گرایی در حد مقدور در جامعه نهادینه شده، نسبت به رفع محرومیت و بیکاری، بویژه در طبقات پایین، گام‌های ملموسی برداشته شود.

۱۳- توزیع مناسب فرصت در ابعاد مختلف با در نظر گرفتن شایسته سالاری و بدون توجه به قوم و قشر خاص در سازمان و حتی در سطح کشور.

۱۴- انجام ارزیابی عملکرد رو در رو که باعث ایجاد فضای تفاهم و اعتماد بین مدیر و زیردستان و در نتیجه بهبود سرمایه اجتماعی می‌گردد.

۱۵- مشارکت اقلیت‌ها در بخش‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، توازن میان اقوام و قومیت‌ها و تعدیل گروه‌گرایی

برای اعتماد و به تبع آن افزایش احساس امنیت، معماران فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با تقویت پایه‌های اعتماد بنیادین در بین افراد جامعه می‌توانند اعتماد عام را هم در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده، از این طریق احساس امنیت را نیز تقویت کنند.

۳- برقراری روابط با ثبات و نزدیک میان کارکنان براساس صداقت و دوستی در درون ساختارهای اجتماعی که موجب خوشنامی افراد خواهد شد و موجب تقویت امنیت اجتماعی خواهد گردید.

۴- با توجه به تأیید رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت، پیشنهاد می‌شود وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از طریق برگزاری کارگاهی برای مسؤولان جامعه در نهادهای گوناگون، آنان را نسبت به مسؤولیت خطیرشان برای جلب اعتماد مردم به آنان آگاه سازد.

۵- افزایش مشارکت اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت می‌شود. از این‌رو، برای ارتقای مشارکت اجتماعی و به تبع آن افزایش احساس امنیت اجتماعی، مهندسان فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با زمینه‌سازی برای افزایش مشارکت در بین مردم در مناسبت‌ها (جشن‌های گلریزان، کمک به مستمندان در اعیاد اسلامی، استفاده از کمک‌های مردمی در حل مشکلات و معضلات موجود در شهر توسط نهادهای مربوطه و...) و موقعیت‌های مختلف و به صحنه کشیدن مردم برای کارهای جمعی و عمومی می‌توانند گام مؤثری در این زمینه بردارند.

۶- تحریک و انگیزش کارکنان سازمان برای مشارکت بیشتر و بهتر در جلسات و مراسم گوناگون سازمان به منظور توسعه شبکه‌های اجتماعی در سازمان.

۷- تقویت روحیه و سودمندی مشارکت در کمیته‌های کاری، از جمله کمیته بهبود بهره‌وری، کمیته‌های پیشنهادها، دوره‌های کسب مهارت‌های جدید از طریق آموزش در حین خدمت.

۸- با توجه به نظر و بر مبنی بر اینکه دینداری می‌تواند شبکه اعتمادی بین افراد ایجاد کند که برای روابط درون گروهی و

آنان.

۱۶- به کارگیری رویه‌های استخدامی که در آن، تنها به تخصص افراد دقت نشده، بلکه به اجتماعی بودن فرد؛ یعنی توانایی فرد در ارتباط برقرار کردن با دیگران و علاقه به کار گروهی نیز دقت نمایند (واحد انتخاب و استخدام).

منابع

افشار، زین‌العابدین. (۱۳۸۵). *امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

الوانی، سید مهدی و شیروانی علیرضا. (۱۳۸۳). «سرمایه اجتماعی اصل محوری توسعه»، تدبیر، ش ۱۴۷، ۱۳۸۳، ص ۱۲۷.

اوفه، کلاوس. (۱۳۸۴). «چگونه می توان به شهروندان اعتماد داشت؟ در کتاب *سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه*»، ترجمه: افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: شیرازه.

بیات، بهرام. (۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی (با تأکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرایم)»، *انتظام اجتماعی*، سال اول، شماره اول، صص ۳۱-۵۵.

بورديو، پیر. (۱۳۸۴). *شکل‌های سرمایه، سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه*، به کوشش کیان تاجبخش، ترجمه: افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: انتشارات شیراز.

بوزان، باری. (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

بهباد، داوود. (۱۳۸۱). «سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقای سلامت روان»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال دوم، ش ۶، ص ۴۹.

پاتنام، روبرت. (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*، ترجمه: محمد تقی دلفروز، تهران: نشر روزنامه اسلام.

پیران، پرویز و همکاران. (۱۳۸۵). «کارپایه مفهومی و مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ش ۲۳، ص ۳۴-۳۵، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

تاجبخش، کیان. (۱۳۸۵). «سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه»، تهران: نشر شیرازه.

ترابی، یوسف و آیت‌گودرزی. (۱۳۸۳). «ارزش‌ها و امنیت اجتماعی»، *فصلنامه دانش انتظامی*، سال ششم، شماره دوم، ص ۳۲، تهران: دانشگاه علوم انتظامی.

تقی‌لو، فرامرز. (۱۳۸۵). «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با امنیت اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ش ۲، ص ۲۴۹.

ردادی، محسن. (۱۳۸۷). *سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی*، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پرتال جامع علوم انسانی

زرعی، عظیم و نوید شریفی. (۱۳۸۸). «شناسایی، دسته‌بندی و الویت‌بندی عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: شهرستان‌های منتخب استان سمنان)»، *مجموعه مقالات همایش ملی سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی*، اسفند.

ساروخانی، باقر و فاطمه هاشم‌نژاد. (۱۳۹۰). «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی (مؤلفه‌های آن) و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری»، *فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، سال دوم، شماره دوم، صص ۸۱-۹۴.

چلبی، مسعود و مبارکی، محمد. (۱۳۷۵). *جامعه‌شناسی نظم*، تهران: نشر نی.

حسینی، میرزا حسن. (۱۳۸۹). «تأثیر استراتژی‌های سازمان‌های غیردولتی در ایجاد و ارتقاء سرمایه اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی*، سال پنجم، شماره اول، ص ۸۴.

ذاکری همامانه، راضیه، سید علیرضا افشانی و عباس عسگری

مشبکی، اصغر و قلیچ لی، بهروز. (۱۳۸۵). مزیت رقابتی: تبیین نقش سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی دو شرکت خودرو سازی)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

مقیمی سید محمد و تورج حسنزاده. (۱۳۸۹). طراحی و تبیین مدل سرمایه اجتماعی به منظور دستیابی به تعالی سازمانی در شهرداری تهران، دانشگاه تهران.

موسوی، میرطاهر. (۱۳۸۵). «مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی»، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، ش ۲۳، ص ۷۷.

نجیبی، مریم. (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت با تأکید بر سرمایه، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی.

نویدینیا، منیژه. (۱۳۸۲). «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۶ (۱)، ص ۶۲.

Bontis, N. (2001) "Managing Organizational Knowledge by Diagnosing Intellectual Capital: Forming and Advancing the State of the Field", Idea Group publishing.

Buzan Barry. (1999) *The Societal Security Agenda*, op.cit.

Coleman, J.S. (1988) "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology*, pp 95-120.

Fukuyama, F. (1995) *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, Free press.

Jones, Richard, W. (1999) *Security, Strategy and Critical Theory*, London, Lynne Rienner publications

Kramer & R.M. Hanna, B. (1996) *Collective trust and collective action: The decision to trust as a social decision*; In R.M Kramer T.R Tyler (Eds), *Trust in organizations*, Frontiers of Theory and Research Thousand ask, CA: sage.

Lindstrom, M. and Others. (2003) "Social Capital. Anticipatd Ethnic Discrimination and Self-Reported Psychological Health: A Population-Based Study", *Social Science & Medicine*, Vol. 66, No.1, P 111.

Nahapiet, J. Ghoshal, S. (1998) "Social Capital, Intellectual Capital and the Organizational Advantage", *Academy of Management Review*, Vol.23, No.2, P 242-266.

ندوشن. (۱۳۹۱). «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره سیزدهم، شماره سوم، صص ۸۳-۱۱۰.

صمدی بگه جان، جمیل. (۱۳۸۳). امنیت اجتماعی در شهر سنندج، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

عطارزاده، مجتبی. (۱۳۸۷). «امنیت، مشارکت، مدار دینی»، فصلنامه مطالعات اجتماعی امنیت، ش ۱۴، ص ۱۸-۱۹، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.

غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

فوکویاما، فرانسیس. (۱۳۷۹). پایان‌نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه: غلامعباس توسلی، تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.

فیلد، جان. (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی، ترجمه: غلامرضا غفاری و حسین رمضانی، تهران: انتشارات کویر.

قادری صلاح الدین و جمال محمدزاده. (۱۳۸۸). «بررسی وضعیت امنیت اجتماعی زنان در مناطق شهری استان کردستان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن»، برگرفته طرح تحقیقاتی دانشگاه کردستان، ش ۸۶، ص ۱۷.

کرامتی، مهدی. (۱۳۸۵). «بررسی میزان احساس امنیت در بین شهروندان کشور (پیمایش دوم)»، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، سال دوم، ش ۷، ص ۱۵۱.

کلمن، جیمز. (۱۳۷۷). بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

کلمن، جیمز. (۱۳۸۴). نقش سرمایه اجتماعی اجتماعی در ایجاد سرمایه انسانی، در: سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه، ترجمه: افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: شیرازه.

گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۸). تجدد و تشخیص، ترجمه: ناصر موفقیان، تهران: نشر نی، چاپ چهارم.

Turner, Jonathan, H. (2003) *The Structure of Sociological Theory* (7th Ed), University of California, Riversid, USA.

Portes, A. (1998) "Social Capital:Its Origins and Applications in Modern Sociology", *Annual Review of Sociology*, Vol. 24, pp:1-24.

Putnam, R.D. (1995) "Bowling Alone: Americas Declining Social Capital", *Journal of Democracy*, Vol.6, No.1, P 67..